

WAT DREEF MUSSOLINI?

Wie de Italiaanse politiek ook maar enigszins gevolgd heeft de voorbije tien jaar, kan de in diverse media gemaakte vergelijking tussen oud-premier Silvio Berlusconi en de fascistische dictator Benito Mussolini nauwelijks zijn ontgaan. Berlusconi had daar geen enkele moeite mee, en wees zelf maar al te graag op de parallellen. Maar wie was Mussolini nu eigenlijk, en waarom spreekt hij iemand als Berlusconi tot de verbeelding? De Britse historicus Peter Neville poogt met *Mussolini* het leven van *Il Duce* te analyseren, door het binnen de historische context van Italië te plaatsen. De grote vraag die de biograaf wil beantwoorden is wat Mussolini precies heeft gedreven en hoe oprecht hij was in zijn idealen. Neville stelt het als zijn taak om de voormalige leider te evalueren als staatsman, binnenlands hervormer en militair leider. Het resultaat mag er zijn, want Neville heeft een uiterst informatief betoog geschreven waarin hij slaagt in zijn missie.

MUSSOLINI. Peter Neville (Uitgeverij Veen Media, Amsterdam 2015), 328 blz., € 29,99

Neville volgt in het boek – na een inleiding over onder meer het ontstaan van de natiestaat Italië vanaf 1815 – op chronologische wijze Mussolini's ontwikkeling van socialistisch journalist tot felle nationalist en de uiteindelijke val die culmineerde in zijn executie.

Het boek geeft Mussolini een menselijk gezicht, doordat het ook de vorming beschrijft van de politieke leider. In de periode tussen 1883 en 1919 transformeerde Mussolini van een socialist met radicale trekken, waarvoor hij bijvoorbeeld twee keer uit Zwitserland verbannen werd (waar hij eerder naartoe emigreerde), naar een extreme nationalist. Tijdens de Eerste Wereldoorlog botste hij met de socialistische partij, doordat hij zich openlijk uitsprak voor oorlogsdeelname. Hierop werd hij uit de partij gezet. De felle nationalist in Mussolini is dan reeds geboren, en de oorlogsheroïek, al dan niet verzonnen, zou al snel onderdeel worden van zijn fascistische verhaal. Het beeld van de antikapitalist, anti-communist en de antiklerikalist wordt in deze fase mooi neergezet door Neville.

In de hoofdstukken die volgen beschrijft Neville op fraaie wijze hoe Mussolini na de oprichting

van zijn *Partito Nazionale Fascista* in 1921 – die al een jaar later aan de macht zou komen – zijn fascistische boodschap probeerde op te leggen aan het Italiaanse volk. De kracht van Nevilles biografie komt vooral in dit deel van het boek naar voren, doordat hij laat zien dat Mussolini veel minder een totalitair leider was dan Adolf Hitler. De Italiaan was meer een politieke opportunist, die om zijn macht te vergroten compromissen sloot met de kerk en andere partijen. Zo kwam er weinig terecht van de antiklerikale boodschappen die Mussolini eerder spuide. De man kan dan allicht ook vooral worden gezien als een idealist tot aan de voordeur, al wijt Neville de soms vreemde keuzes van Mussolini meer aan een groot minderwaardigheidscomplex. Dit complex maakt Neville vooral duidelijk in de relatie die *Il Duce* had met Hitler, tegen wie hij erg opkeek, in de aanloop naar de Tweede Wereldoorlog.

Hoe slechte keuzes uiteindelijk culmineerden in de ondergang van Mussolini, wordt beschreven in de laatste hoofdstukken van het boek. Voor wie de Italiaanse machthebber van weleer wil leren kennen binnen de brede Italiaanse context, is het boek

een echte aanrader. Het is een meeslepend verhaal dat op een speelse manier inzichtelijk maakt wat het fascisme van Mussolini precies behelsde en waarom het tot de verbeelding sprak van veel Italianen. Een aanrader is bovendien het besluit van het werk van Neville, waarin hij ingaat op de gevolgen van het tijdperk voor het latere Italië.

Jan Verdonk

ROBIN HOOD IN DE POLDER

Ieder dorp in Nederland heeft zijn eigen oorlogsmonument en zijn eigen verhaal dat daar achter zit. Het boek van journalist Bram de Graaf gaat over de dramatische gebeurtenissen in het Utrechtse dorpje Benschop op dinsdag 13 februari 1945. Op deze dag doen de Duitsers een inval om enkele lokale verzetsleden te arresteren. Een aantal van hen is echter niet van zins zich zomaar over te geven. Dit leidt tot een schietpartij waarbij zowel verzetsleden als Duitse militairen om het leven komen. Enkele dagen later worden zeven andere verzetsleden in het dorp geëxecuteerd. Er is verraad in het spel, maar wie is de verrader? Dit zou het plot van een thriller kunnen zijn, maar de beschreven gebeurtenissen hebben echt plaatsgevonden. De gebeurtenissen hebben een grote impact gehad op de bewoners van Benschop. Het is nog steeds een klein, relatief geïsoleerd dorp in de Lopikerwaard, een polder ten zuidwesten van de stad Utrecht. In de eerste helft van de twintigste eeuw was dit nog sterker het geval, het boerendorp bestond

uit een wetering waarlangs zich kilometerslang boerderijen in een lint uitstrekten. Er waren maar twee punten om het dorp in of uit te komen. Iedereen kende iedereen. Veel inwoners waren helemaal niet zo blij met de verzetsgroep. Naarmate het voedsel in Nederland schaarser werd, ging de groep de lokale boeren namelijk dwingen voedsel af te staan voor de goede zaak. Als dit niet goedschiks kon, dan maar kwaadschiks. Dit geeft mooi de ambivalentie aan van de polderverzetsgroep. Aan de ene kant voerde de groep een bloedserieuze strijd tegen een wrede bezetter, maar aan de andere kant waren het jongens die met wapens speelden en als een soort bende van Robin Hood de goede zaak verdedigden door te stelen van de rijken en te geven aan de armen. In de kleine gemeenschap ging het nieuws snel rond. Het werd een publiek geheim dat er een verzetsgroep in het dorp actief was en dat Van Ieperen en Klever hierbij betrokken waren. Bovendien werden er gedurende de oorlog steeds meer onbekende jongemannen in het dorp waargenomen. Verrassend genoeg bleken de onderduikers zich namelijk gewoon op straat te begeven, kerkdiensten te bezoeken en naar de plaatselijke kroeg te gaan. Het is verbazingwekkend hoe openlijk de verzetsgroep kon bestaan zonder dat er door de autoriteiten ingegrepen werd. De tentakels van de bezetter kwamen blijkbaar niet tot elk plekje in het Nederlandse platteland. Je kunt je afvragen of dit echt zo was. Wie weet wist de bezetter wel dat er zich het een en ander afspeelde, maar had het geen prioriteit. Uiteindelijk bleek de groep namelijk makkelijk op te

rollen toen ze eenmaal bij de Duitsers in het vizier kwamen. De vraag waarmee De Graaf het boek begint – Wie was de verrader? – is daarmee misschien niet heel relevant meer. Iedereen in het dorp wist van het verzet en welke jongens hierbij betrokken waren. Er hoefde wat dat betreft waarschijnlijk geen verrader aan te pas te komen. De Graaf neemt de lezer mee de polder in en weet de aandacht goed vast te houden. Hij heeft een spannend en leerzaam boek geschreven. De Graaf is bij Benschoppers op bezoek gegaan die als kinderen getuige van het verzet zijn geweest en is daarmee tot in detail in de lokale geschiedenis gedoken. De kleinschaligheid van de Benschopse polder biedt een mooi vertelraam waarin de personages tot leven komen. Het boek had een avonturenroman kunnen zijn, ware het niet dat het verhaal slecht is afgelopen.

Mark Bakker

HET VERRAAD VAN BENSCHOP. VERZET EN VERGELDING IN EEN BOERENDORP, FEBRUARI 1945.
Bram de Graaf (Ambo | Anthos, Amsterdam 2015), 267 blz., € 19,99